

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ЯК ЧИННИКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Проаналізовано індексні показники рівня корупції в Україні як чинника економічної злочинності. Визначено напрямки удосконалення чинного законодавства у сфері протидії корупції з метою нейтралізації цього чинника економічної злочинності. Запропоновано збільшити розмір штрафу за порушення вимог фінансового контролю та зменшити корупційні ризики у процесі надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам.

Ключові слова: детермінанти, заходи протидії, економічна злочинність, корупція.

**Рогозін Станіслав
Миколайович,**

кандидат юридичних
наук, начальник
ГУБОЗ МВС України

За умов кризи, деструктивних тенденцій та явищ в економіці країни закономірно зростає важливість підтримки і, як наслідок, – впливу державних органів на процеси в різних її галузях, що в свою чергу часто є живильним середовищем для зростання кількості корупційних проявів як чинників економічної злочинності.

Масштаби поширення, рівень корупції попри постійну увагу та зусилля органів державної влади залишаються в Україні досить високими. Через корупцію, за визнанням Президента, бюджет країни щорічно не доотримує щонайменше 20 млрд. грн.

В Україні необхідність удосконалення заходів, спрямованих на нейтралізацію дії чинників, які зумовлюють економічну злочинність, є одним із першочергових завдань державної політики у сфері боротьби з економічною злочинністю як напрямку стратегії національної безпеки. Тому визначення напрямків удосконалення законодавства з метою нейтралізації дії такого чинника економічної злочинності, як корупція, є досить важливим.

Окремі аспекти усунення або нейтралізації детермінантів економічної злочинності висвітлювались у працях таких науковців, як О. Джу́жа, О. Кальман, В. Коваленко, О. Копан, О. Користін, С. Шепетько, О. Юрченко та ін. Однак, незважаючи на беззаперечну

теоретичну й практичну значущість наукових праць, у цілому можна констатувати недостатній аналіз питання щодо удосконалення законодавства у сфері боротьби з корупцією як чинником економічної злочинності. У зв'язку з цим розгляд питання щодо напрямків удосконалення законодавства у сфері протидії корупції становить мету нашої статті.

В оцінках ситуації останніх років відповідно до динаміки змін Індексу сприйняття корупції, оприлюдненого Міжнародною неурядовою організацією Transparency International, йдеться зокрема про 134 місце України серед 180 країн – 2008 р.; 134 місце серед 178 країн – 2010 р.; 152 місце з 185 країн – 2011 р.; 144 місце серед 176 країн – 2012 р. і 144 місце серед 177 країн – 2013 року. Експерти Transparency International називають основні причини такого становища – недосконалість і нестабільність антикорупційного законодавства України, низький рівень ефективності діяльності Національного антикорупційного комітету, неналежне виконання Державної програми протидії корупції на 2011–2015 роки, розрізненість дій суб'єктів, які ведуть боротьбу з корупцією. І з цим не можна не погодитись.

Також слід зазначити, що причиною високого рівня корупції є неналежний фінансовий контроль з боку держави за достовірністю та повнотою декларування належного особам майна, отриманих доходів, здійснених витрат, а також за відповідністю між фактичним матеріальним станом та офіційними доходами осіб, уповноважених на виконання функцій

держави або місцевого самоврядування. Як наслідок, такі особи мають змогу приховувати факти отримання неправомірної вигоди, декларуючи лише частину власного майна та витрат.

Крім того одним із видів процедур закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти є процедура закупівлі в одного учасника, яка застосовується як виняток (ч. 2 ст. 39 Закону України «Про здійснення державних закупівель») [1]. Такий законодавчий механізм, як закупівля в одного учасника, за останні роки став однією з найбільш поширених процедур державних закупівель, що тільки посприяло проявам корупції та зловживання у сфері державних закупівель.

В аспекті економічної злочинності, відповідно до статистичної звітності правоохоронних органів України за період 2008–2012 рр. [2] можна зробити висновок зокрема про факт незначного щорічного зменшення кількості злочинів у сфері економіки: від 38 607 2008 року до 36 634 – 2009 року; 36 017 – 2010 року; 35 801 – 2011 року; 25 089 – за 10 місяців 2012 року.

Незначний рівень зменшення кількісних показників економічної злочинності за період 2008–2012 рр. пов'язаний із високим рівнем корупції в правоохоронних органах і судах. Так, згідно з проведеним опитуванням працівників структурних підрозділів Міністерства доходів і зборів України, 64% опитаних вважають рівень корупції в судах високим, 23% – середнім, 11% – низьким, і лише 2% – українським. Крім того, за результатами опитування працівників ОВС, було

виявлено, що 65% із них також переконані, що рівень корупції в судах є високим, 20% – середнім, 15% – низьким.

Також слід зазначити, що, на думку працівників структурних підрозділів Міністерства доходів і зборів України, найбільший ступінь «ураження» корупційними зв'язками з організованими злочинними угрупованнями виявляють саме суди (57% респондентів), а також Міністерство внутрішніх справ України (51%), прокуратура (51%), Служба безпеки України (41%). У свою чергу працівники ОВС погоджуються, що найбільше корупційних зв'язків з організованими злочинними угрупованнями виявляють саме підрозділи Міністерства доходів і зборів України (80% опитаних), суди (70%), прокуратура (70%), Служба безпеки України (45%).

У зв'язку з цим пропонуємо при здійсненні законодавчої діяльності у сфері запобігання та протидії корупції врахувати такі аспекти:

- Доцільно встановити кримінальну відповідальність щодо особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за умисне внесення завідомо неправдивих відомостей у декларації про доходи, витрати, зобов'язання фінансового характеру, виявлені після антикорупційної перевірки. Адже чинним законодавством не передбачено адміністративну або кримінальну відповідальність за подання особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, неправдивих відомостей у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання.

Відсутність відповідальності за подання в деклараціях неповних чи неправдивих відомостей практично нівелює користь від заповнення таких документів. Тому тільки запровадження покарання за такі діяння може перетворити ці декларації на механізм реальної боротьби з корупцією, оскільки подібна прогалина законодавства дозволяє зазначеним особам не декларувати частину свого майна або доходів, які не відповідають рівню їхніх офіційних доходів і можуть свідчити про факти їх незаконного збагачення.

З цього приводу можна зауважити, що згідно зі ст. 24 Конвенції ООН проти корупції кожна держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання будь-якого умисно вчиненого злочину, передбаченого цією Конвенцією, злочином, без участі у вчиненні таких злочинів, приховання або безперервного утримання майна, якщо відповідній особі відомо, що таке майно здобуто в результаті будь-якого зі злочинів, що визначений цією Конвенцією [3].

Отже, для удосконалення чинного законодавства слід внести зміни до КК України [4], доповнити його ст. 368-5 такого змісту:

«Стаття 368-5. Умисне внесення неправдивих відомостей у декларацію про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру

1. Умисне внесення неправдивих відомостей у декларацію про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру з метою приховання нелегальних доходів, –

карається штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене повторно, карається штрафом від двадцяти тисяч до вісімнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі спеціальною конфіскацією та з конфіскацією майна».

• Змінити санкції за вчинення злочину, передбаченого ст. 368 КК України, з метою встановлення більш жорстких видів покарання за таке кримінальне правопорушення. Це пов'язано з тим, що у більшості випадків серед корупційних кримінальних правопорушень вчиняється саме прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України). Так, за результатами аналізу офіційних статистичних даних було виявлено, що серед 696 вчинених корупційних кримінальних правопорушень у цілому в 434 (62,3%) випадках вчинявся злочин, передбачений ст. 368 КК України [2]. Тому в разі внесення змін до ст. 368 КК України законодавцю слід дотримуватися принципу суворості покарання. Зо-

крема суворість покарання повинна проявлятися в тому, щоб наставали суттєві обмеження і позбавлення волі для особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 368 КК України, а тому навіть сама перспектива його застосування має стати основним стримувальним чинником для особи, яка думає про вчинення корупційного кримінального правопорушення.

Отже, враховуючи вищезазначене, можна внести такі зміни до ст. 368 КК України «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»:

1) після фрази «1. Прийняття службовою особою пропозиції чи обіцянки надати їй або третій особі неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує або обіцяє неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища» абзац другий викласти у такій редакції:

«караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк від одного до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років»;

2) після фрази «2. Одержання службовою особою неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища» в абзаці

другому замінити фразу «карається штрафом від однієї тисячі до тисячі п'ятисот неоподаткованих мінімумів доходів громадян» на фразу «карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян»;

3) після фрази «3. Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі» в абзаці другому замінити фразу «карається штрафом від тисячі п'ятисот до двох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян» на фразу «карається штрафом від десяти тисяч до двадцяти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян».

• У зв'язку з тим, що найбільша кількість корупційних адміністративних правопорушень вчиняється у сфері порушення вимог фінансового контролю, доцільно збільшити розмір штрафу за неподання або несвоєчасне подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, а також за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента. Це пов'язано з тим, що розмір штрафу, передбачений адміністративно-деліктним законодавством, не забезпечує належного виконання особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, правових норм Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» [5]. Адже відповідно до офіційного статистичного звіту про стан протидії корупції протягом 11 місяців 2013 р. із 1611 випадків учинення корупційних адмі-

ністративних правопорушень більш ніж у 43% випадків складено протокол про порушення вимог фінансового контролю (за 11 місяців 2013 р. складено аж 696 таких протоколів) [2].

Таким чином, можна найближчим часом внести зміни до санкції правової норми, яка передбачає адміністративну відповідальність за порушення вимог фінансового контролю, з метою приведення її відповідно до сучасних соціально-економічних умов життя суспільства та характеру суспільної небезпеки заподіюваної шкоди. Адже основною метою застосування штрафу як адміністративного стягнення є вплив на свідомість правопорушника за допомогою визначених обмежень економічного характеру, які зумовлюють зміну його негативної антигромадської поведінки. У зв'язку з цим таке адміністративне стягнення, як штраф, може досягти визначеної мети лише в тому разі, коли сплата штрафу завдасть правопорушнику певних матеріальних витрат. Тому за своєю сутністю адміністративний штраф є спонукальним засобом майнового та психологічного впливу на поведінку правопорушника з метою настання позитивних змін у його поведінці.

Отже, для зменшення проявів такого корупційного адміністративного правопорушення, як порушення вимог фінансового контролю, доцільно внести зміни до санкції ст. 172-6 «Порушення вимог фінансового контролю» КУпАП [6]:

— слова «десяти до двадцяти п'яти» замінити словами «ста до п'ятисот».

• На законодавчому рівні доцільно зменшити корупційні ризики

і спростити порядок надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам. З цією метою можна внести до Закону України «Про адміністративні послуги» [7] такі зміни:

– ч. 2 ст. 6 «Інформація про адміністративні послуги» доповнити підпунктом 7 такого змісту:

«7) безоплатне розміщення на власних веб-сайтах інформації про перелік адміністративних послуг, що надаються суб'єктом надання адміністративної послуги, порядок їх надання, а також електронних форм заяв, інших документів, які подаються для одержання адміністративних послуг, і зразки їх заповнення».

Отже, з метою підвищення ефективності нейтралізації чинників економічної злочинності слід внести зміни до чинного законодавства. Так, для удосконалення законодавства у сфері боротьби з корупцією і нейтралізації цього чинника економічної злочинності доцільно: 1) установити кримінальну відповідальність щодо особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за умисне внесення завідомо неправдивих відомостей у декларації про доходи, витрати, зобов'язання фінансового характеру з метою приховання нелегального доходу, виявлені після антикорупційної перевірки; 2) змінити санкцію ст. 368 КК України з метою встановлення більш жорстких видів покарання за такий злочин; 3) збільшити

розмір штрафу за порушення вимог фінансового контролю в аспекті приведення його відповідно до сучасних соціально-економічних умов життя суспільства та характеру суспільної небезпеки заподіюваної шкоди; 4) зменшити корупційні ризики у процесі надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам.

Список використаних джерел:

1. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 1 червня 2010 р. № 2289-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 33. – Ст. 471.
2. Стан та структура злочинності в Україні за період 2008–2013 рр. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua>.
3. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Закон України від 18 жовтня 2006 р. № 51-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 10. – Ст. 96.
4. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
5. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
7. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 409.

Рогозин С. Н. Направления совершенствования законодательства в сфере противодействия коррупции как фактору экономической преступности

Проанализированы индексные показатели уровня коррупции в Украине как фактора экономической преступности. Определены направления совершенствования действующего законодательства в сфере противодействия коррупции с целью нейтрализации данного фактора экономической преступности. Предложено увеличить размер штрафа за нарушение требований финансового контроля и уменьшить коррупционные риски в процессе предоставления административных услуг физическим и юридическим лицам.

Ключевые слова: детерминанты, меры противодействия, экономическая преступность, коррупция.

Rogozin S. M. Direction of improvement of legislation in the field of anti-corruption as a factor of economic crime.

The article deal with the analysis of the indices of corruption in Ukraine as a factor of the economic crime. The ways of improvement of the current legislation in combating corruption is determined as a factor of economic crime. Proposed to increase the fine for violation of financial control and reduce corruption risks in providing administrative services to individuals and companies.

Keywords: determinants, countermeasures, economic crime, corruption.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2013